

Київський університет імені Бориса Грінченка

СКИБУН НАТАЛІЯ ДМИТРІВНА

УДК 378:808.5]:338.48

**ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ
ТУРИСТИЧНОГО ПРОФІЛЮ**

13.00.02 – теорія та методика навчання (українська мова)

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ – 2016

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Київському університеті імені Бориса Грінченка, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор
Караман Станіслав Олександрович,
Київський університет імені Бориса Грінченка,
професор, завідувач кафедри української мови.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Пентилюк Марія Іванівна,
Херсонський державний університет,
професор кафедри мовознавства;

кандидат педагогічних наук, доцент
Шляхова Валентина Володимирівна,
Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького,
доцент кафедри методики навчання
стилістики і культури мови.

Захист дисертації відбудеться 17 червня 2016 р. о 12 годині 15 хв. на засіданні спеціалізованої вченої ради К 26.133.05 у Київському університеті імені Бориса Грінченка, за адресою: 04053, м. Київ, вул. Бульварно-Кудрявська, 18/2.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Київського університету імені Бориса Грінченка за адресою: 04212, м. Київ, вул. Тимошенка, 13-Б.

Автореферат розіслано “_17_” травня 2016 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Н. М. Дика

Загальна характеристика роботи

Актуальність дослідження. В епоху глобалізації та розвитку міжнародних економічних відносин особливого значення набуває туризм, активізація якого викликана суттєвими змінами в суспільній свідомості, визнанням світовою спільнотою абсолютної цінності різних національних культур. Україна має значний туристичний потенціал, який відкриває для неї перспективи стати потужною державою, де туристична галузь значною мірою впливатиме на соціально-економічний поступ, культурний розвиток та зростання добробуту населення.

Становлення вітчизняної туристичної галузі зумовлює потребу внесення системних коректив у підготовку фахівців туристичного профілю. Соціальні виклики актуалізують проблему підвищення якості теоретичної підготовки та рівня практичних умінь фахівців туристичного профілю.

Аналіз джерельної бази доводить, що впродовж останніх років проблеми підготовки фахівців туристичного профілю стали предметом досліджень О. Бейдика, О. Дмитрук, Л. Кнодель, О. Левицької, Л. Лук'янової, В. Пазенка, І. Петрова, Л. Поважної, М. Скрипник, Т. Сокол, Г. Цехмістрової, О. Федоренко, В. Федорченка, Н. Фоменко, В. Цибуха, Л. Чорної, Г. Щуки, Ю. Яковенко та інших учених. Окремі аспекти проблеми вдосконалення мовлення майбутніх фахівців нефілологічного профілю розглядали лінгводидакти З. Бакум, О. Біляєв, Є. Голобородько, Н. Голуб, О. Горошкіна, Н. Дика, О. Караман, С. Караман, Л. Паламар, М. Пентилюк, О. Семеног, Т. Симоненко, В. Шляхова та ін. У межах дисертаційних робіт цю проблему досліджували Н. Безгодова, Г. Берегова, О. Бугайчук, Л. Головата, Ж. Горіна, І. Дроздова, К. Климова, О. Ковтун, Н. Костриця, Л. Лучкіна, В. Михайлюк, М. Пентилюк, Т. Рукас, Л. Рускуліс, Н. Тільняк, Н. Тоцька, І. Черних, В. Шляхової та ін.

Сьогодення вимагає поєднання в людині фахівця й мовної особистості, відтак зміщення акцентів у мовленнєвій підготовці студентів туристичного профілю та занурення їх у професійний контекст. Орієнтування сучасної вищої освіти на всебічний мовленнєвий розвиток студентів, удосконалення їхніх мовленнєвих навичок і вмінь правильно й виразно передавати думки, зміцнення зв'язку змісту навчання студентів із їхньою майбутньою професійною діяльністю є підвалинами для розбудови й забезпечення ефективного освітнього процесу.

Навчання української мови за професійним спрямуванням майбутніх фахівців туристичної сфери здебільшого обмежується вдосконаленням правописних навичок, умінь складати ділові папери, поза увагою залишається формування професійної мовленнєвої компетентності, важливими складниками якої є вміння сприймати, продукувати висловлювання в професійних комунікативних ситуаціях, використовувати фахову термінологію, виступати публічно. Виникають труднощі в студентів і під час перекладу фахових текстів українською мовою, конспектування та реферування текстів, побудови діалогічних та монологічних висловлювань.

Проблема мовленнєвого розвитку майбутніх фахівців туристичного профілю не була предметом спеціального дослідження, тому виникла необхідність у розробленні методики формування професійної мовленнєвої компетентності майбутніх фахівців туристичного профілю, що й зумовило вибір теми дисертації **“Формування професійної мовленнєвої компетентності майбутніх фахівців туристичного профілю”**.

Зв'язок з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано відповідно до теми науково-дослідної роботи Київського університету імені Бориса Грінченка “Філософські, освітологічні та методичні засади компетентнісної особистісно-професійної багатoproфільної університетської освіти” (державний реєстраційний номер 0110U006274). Тему дисертації затверджено вченою радою Київського університету імені Бориса Грінченка (протокол № 6 від 28.04.2011) та узгоджено в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки та психології АПН України (протокол № 2 від 25 лютого 2014 року).

Мета дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні, розробленні та експериментальній перевірці ефективності методики формування професійної мовленнєвої компетентності майбутніх фахівців туристичного профілю в умовах вищого навчального закладу.

Відповідно до мети визначено **завдання** дослідження:

1. Уточнити сутнісні характеристики базових понять дослідження.
2. Обґрунтувати теоретичні засади формування професійної мовленнєвої компетентності майбутніх фахівців туристичного профілю.
3. Проаналізувати зміст чинного навчально-методичного забезпечення майбутніх фахівців туристичного профілю.
4. Визначити критерії, показники та рівні сформованості професійної мовленнєвої компетентності майбутніх фахівців туристичного профілю.
5. Розробити й експериментально перевірити методику формування професійної мовленнєвої компетентності майбутніх фахівців туристичного профілю.

Об'єкт дослідження – формування професійної мовленнєвої компетентності майбутніх фахівців туристичного профілю в умовах вищого навчального закладу.

Предмет дослідження – методика формування професійної мовленнєвої компетентності майбутніх фахівців туристичного профілю.

Теоретико-методологічну основу дослідження становлять концептуальні засади теорії наукового пізнання; філософії освіти; єдності мови, мовлення і мислення; законодавчі акти й сучасні концепції з проблем мовної освіти в Україні; положення лінгвістичної, психолого-педагогічної наук щодо мовленнєвої діяльності (І. Вихованець, Ю. Караулов, Л. Мацько, М. Степаненко, М. Плющ, С. Єрмоленко); теорії людської діяльності (Л. Виготський, О. Леонтьєв, С. Рубінштейн); педагогічної теорії; особистісно зорієнтованого, комунікативно зорієнтованого, комунікативно-діяльнісного компетентнісного, системного, проблемного підходів (В. Афанасьєв,

А. Алексюк, Н. Бібік, В. Беспалько, І. Бех, С. Гончаренко, В. Давидов, Л. Занков, К. Костюк, О. Малихін, С. Мартиненко, А. Матюшкін, В. Оконь, С. Подмазін, О. Пометун, О. Савченко, С. Сисоєва, Л. Хоружа, Є. Юдін та ін.); сучасної лінгводидактики з проблеми розвитку комунікативної компетентності (З. Бакум, А. Богуш, В. Борисенко, М. Вашуленко, Н. Голуб, О. Горошкіна, Т. Донченко, Н. Дика, Р. Дружененко, О. Караман, С. Караман, О. Копусь, О. Любашенко, Л. Мамчур, Л. Мацько, М. Пентиліук, В. Шляхова, С. Яворська та ін.).

Для реалізації завдань дослідження, забезпечення вірогідності його результатів під час роботи над дисертацією використано такі **методи**:

теоретичні – аналіз психологічної, педагогічної, методичної літератури для уточнення поняття “професійна мовленнєва компетентність майбутніх фахівців туристичного профілю”, визначення його семантичного наповнення та з’ясування психологічних, лінгводидактичних засад розвитку професійної мовленнєвої компетентності майбутніх фахівців туристичного профілю; узагальнення наукових положень з проблеми дослідження для створення експериментальної методики формування професійної мовленнєвої компетентності майбутніх фахівців туристичного профілю;

емпіричні – спостереження, аналіз, анкетування, бесіди, проведення констатувального етапу педагогічного експерименту для вивчення практики формування професійної мовленнєвої компетентності майбутніх фахівців туристичного профілю у вишах та визначення рівнів її сформованості у студентів; розроблення, проведення й упровадження експерименту в освітній процес вищих навчальних закладів; якісне та кількісне оброблення результатів педагогічного експерименту;

методи математичної статистики для перевірки вірогідності результатів дослідження.

Експериментальна база та етапи дослідження. Дослідно-експериментальна робота проводилася на базі ВНЗ “Інститут реклами”, Відкритого міжнародного університету розвитку людини “Україна”, Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка Степана Дем’янчука, Херсонського державного університету. У формувальному експерименті було залучено 307 студентів: 152 студенти - в експериментальних групах і 155 – у контрольних групах.

Наукова новизна дослідження: *уперше з’ясовано й витлумачено зміст поняття “професійна мовленнєва компетентність майбутніх фахівців туристичного профілю”; обґрунтовано психолінгвістичні, лінгводидактичні засади формування професійної мовленнєвої компетентності майбутніх фахівців туристичного профілю; визначено лінгводидактичні умови формування професійної мовленнєвої компетентності майбутніх фахівців туристичного профілю (систематична реалізація міждисциплінарних зв’язків у контексті комунікативно-діяльнісного підходу; розроблення стратегій професійно зорієнтованої комунікативної взаємодії учасників*

освітнього процесу; організація системи міжкультурного спілкування на засадах соціокультурного підходу, риторизація освітнього процесу), критерії та рівні сформованості професійної мовленнєвої компетентності студентів туристичного профілю, критерії відбору текстів фахового спрямування; *розроблено* методику формування професійної мовленнєвої компетентності майбутніх фахівців туристичного профілю; *удосконалено* форми, методи, прийоми та засоби роботи над формуванням мовленнєвої компетентності майбутніх фахівців туристичного профілю; *запропоновано* систему власне мовленнєвих і супровідних вправ; *набули подальшого розвитку* положення про оптимізацію мовленнєвої підготовки студентів туристичного профілю та методичне забезпечення формування професійної мовленнєвої компетентності майбутніх фахівців сфери туризму.

Практичне значення дослідження. Запропонована методика формування професійної мовленнєвої компетентності може бути використана в навчанні студентів української мови на нефілологічних факультетах вищих закладів освіти. Сформульовані в роботі положення, висновки й методичні рекомендації можуть бути використані для вдосконалення змісту програм з української мови за професійним спрямуванням у вищих навчальних закладах, у процесі підготовки підручників, методичних посібників, у практичній діяльності викладачів вишів.

Результати дослідження впроваджено в освітній процес ВНЗ “Інститут реклами” (довідка № 74-Д від 20.01.2016), Відкритого міжнародного університету розвитку людини “Україна” (довідка №3-Д від 26.02. 2016), Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка Степана Дем’янчука (довідка 04/25 від 29.02. 2016), Херсонського державного університету (акт №01-28/518 від 21.03. 2016).

Особистий внесок здобувача в публікаціях зі співавторами. У посібнику “Українська мова за професійним спрямуванням” особистий внесок авторки полягає в розробленні підрозділів “Особливості вживання дієслівних форм у різних стилях мовлення”, “Прислівник. Використання прислівників для увиразнення мовлення”, “Переклад термінів науково-технічних та гуманітарних текстів”, “Навчання перекладу”.

Апробація та впровадження результатів дослідження. Основні теоретичні і практичні положення дисертації висвітлювалися на науково-практичних та науково-методичних конференціях: *міжнародних*: “Людські цінності і толерантність у сучасному світі: міжконтинентальний діалог інтелектуалів” (Київ, 2011); “Організаційно-педагогічні аспекти формування та розвитку майбутнього фахівця” (Ялта, 2011), “Теорія і практика виховання сучасної молоді: цінності, зміст, технології” (Луганськ, 2012); “Теоретична і дидактична філологія: надбання, проблеми, перспективи розвитку” (м. Переяслав-Хмельницький, 2014); “Українська мова серед інших слов’янських: етнологічні та граматичні параметри” (Кривий Ріг, 2015); *всеукраїнських та міжрегіональних*: “Освітологія – науковий напрям

інтегрованого пізнання освіти” (Київ, 2010); “Механізми впровадження компетентнісного підходу до формування змісту освіти та організації навчально-виховного процесу” (Київ, 2010); “Дослідження молодих учених у контексті розвитку сучасної науки” (Київ, 2012). Розвиток національно-мовної особистості в умовах неперервної освіти: надбання, реалії, перспективи” (Умань, 2015).

Публікації. Основні результати дослідження відображено у 6 публікаціях: 5 статей у провідних фахових виданнях; 1 – навчально-методичний посібник.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи – 244 сторінки, із них 170 сторінок основного тексту. У списку використаних джерел нараховується 304 найменувань (із них 12 – іноземною мовою).

Основний зміст роботи

У **вступі** обґрунтовано актуальність досліджуваної проблеми, визначено об’єкт, предмет, мету, завдання, теоретико-методологічні засади й методи дослідження; розкрито наукову новизну, теоретичне й практичне значення одержаних результатів, подано інформацію про апробацію та впровадження здобутих результатів дослідження.

У першому розділі – **“Теоретичні засади формування професійної мовленнєвої компетентності майбутніх фахівців туристичного профілю”** – розкрито сутнісні характеристики ключового поняття “професійна мовленнєва компетентність майбутніх фахівців туристичного профілю”, обґрунтовано психолінгвістичні та лінгводидактичні засади формування професійної мовленнєвої компетентності майбутніх фахівців туристичного профілю.

У результаті теоретичного осмислення наявних підходів до розуміння поняття “мовленнєва компетентність” зроблено висновок, що в науковому обігу функціонує значна кількість його визначень, зокрема, у педагогічній науці компетентність визначають: як життєвий успіх (Дж. Равен); спеціально структуровані набори знань, умінь, навичок і ставлень (О. Пошетун); рівень готовності й уміння діяти (О. Савченко); досвід життєдіяльності, практичний досвід (І. Зимня); інтегрована характеристика, (О. Овчарук), оволодіння відповідною компетенцією, що передбачає також особистісне ставлення до неї і до предмета діяльності (В. Краєвський, А. Хуторської) та ін.

Проблему формування мовленнєвої компетентності учнів і студентів упродовж останнього двадцятиліття ґрунтовно висвітлено в монографічних працях та науково-методичних студіях З. Бакум, А. Богуш, В. Борисенко, Н. Голуб, Ж. Горіної, О. Горошкіної, Н. Дикої, Т. Донченко, І. Дроздової, О. Караман, С. Карамана, О. Ковтун, О. Копусь, О. Малихіна, С. Мартиненко, Л. Мацько, О. Любашенко, В. Пасинок, М. Пентилук, Т. Симоненко, І. Хом'яка, В. Шляхової, С. Яворської та ін.

Визначено, що сучасний етап розвитку професійної мовленнєвої компетентності в майбутніх фахівців різних галузей характеризується прагненням дослідників цілеспрямовано розв'язувати актуальні завдання якісної підготовки високопрофесійних фахівців, що відповідає викликам сьогодення.

Аналіз і синтез наукових джерел показує, що визначення поняття “мовленнєва компетентність майбутнього фахівця туристичного профілю” залежить від розуміння ролі мовлення в професійній діяльності. За класифікацією професій Є. Климова, професія туристичного менеджера належить до схеми “людина – людина”. Вимоги до людей цього типу професій такі: прагнення до спілкування, уміння контактувати з незнайомцями, уміння слухати, здатність володіти мовленням, невербальними засобами спілкування, здатність знаходити спільну мову з різними людьми, уміння їх переконувати.

Спираючись на результати проведеного аналізу, дефініцію “*професійна мовленнєва компетентність майбутніх фахівців туристичного профілю*” розглядаємо як інтегральну якість студента, що виявляється в загальній здатності та готовності до користування мовними засобами, закономірностями їх функціонування для побудови та розуміння мовленнєвого висловлювання в контексті майбутньої професійної діяльності фахівців туристичної галузі.

Установлено, що мовленнєва компетентність як основа спілкування є дуже важливою для фахівця будь-якої галузі, оскільки його діяльність безпосередньо пов'язана зі спілкуванням. Тому постала потреба навчання мови як засобу професійного спілкування, що, з одного боку, зумовлена соціальним замовленням, а з іншого – очевидно є необхідність ґрунтовного розроблення проблеми формування мовленнєвої компетентності для забезпечення професійного спілкування в теоретичній і практичній площинах. Мовленнєва компетентність формується в умовах безпосередньої взаємодії, тому є результатом досвіду спілкування між людьми. Цей досвід набувається у процесі не тільки безпосередньої, а й опосередкованої взаємодії, коли студент отримує інформацію про характер комунікативних ситуацій, особливості міжособистісної взаємодії і засоби їх рішень. У процесі формування мовленнєвої компетентності майбутній фахівець опановує засоби аналізу комунікативних ситуацій у вигляді словесних і візуальних форм.

Вивчення спеціальної літератури та спостереження засвідчили, що необхідними складниками професійно зорієнтованого мовлення є: фахові знання, висока загальна культура фахівця, сформовані професійні компетентності, у тому числі мовленнєва компетентність, що забезпечує ефективне спілкування фахівця.

Важливим складником професійної мовленнєвої компетентності майбутніх фахівців туристичного профілю визначено соціокультурний, що передбачає засвоєння позалінгвальної інформації, необхідної для адекватного спілкування і взаєморозуміння.

На підставі аналізу спеціальних джерел (О. Дмитрук, Л. Кнодель, Л. Лук'янової, Т. Сокол, О. Федоренко, Л. Чорна, Г. Щука, Ю. Яковенко та ін.) дійшли висновку, що туристична комунікація відзначається певною специфічністю, яка полягає насамперед у здійсненні безпосереднього контакту її працівників і споживачів, визначальним у якому є сформованість у майбутніх фахівців туристичного профілю комунікативної компетентності, а також дотримання ними відповідної культури. Виявлено, що спілкування у туристичній сфері має переважно діалогічний характер і відзначається значною спонтанністю: практично неможливо спрогнозувати зміст повідомлення клієнта (запит інформації, скарга, звертання за порадою, прохання) і форму його вираження, від точності й повноти розуміння яких залежить адекватність реакції працівника.

На основі вивчення психологічної й педагогічної літератури встановлено, що успішному формуванню професійної мовленнєвої компетентності майбутніх фахівців туристичного профілю сприяє врахування їхніх індивідуальних і вікових особливостей, оскільки в цей період спостерігається підвищений інтерес до слова як до засобу точної й повної передачі своїх думок, підвищується вимогливість до власного мовлення й чужого мовлення, рівня мовних здібностей, пізнавальних можливостей, розуміння суті психічних процесів, зокрема мотиву, сприйняття, запам'ятовування, відтворення, що лежать в основі мовленнєвої діяльності.

Розглядаючи процес формування професійної мовленнєвої компетентності майбутніх фахівців туристичного профілю у психологічному аспекті (праці Л. Виготського, Д. Ельконіна, О. М. Леонтьєва, С. Рубінштейна та ін.), дійшли висновку, що важливою умовою якісної мовленнєвої підготовки студентів є опора на теорію мовленнєвої діяльності (О. О. Леонтьєв) та психологічну теорію діяльності (Л. Виготський, О. М. Леонтьєв).

Узагальнення наукових підходів до обґрунтування лінгводидактичних засад формування професійної мовленнєвої компетентності дозволило виокремити низку *загальнодидактичних і специфічних принципів навчання* (варіативності змісту навчання та науково-методичного супроводу, інтерактивності навчання, моделювання відібраного змісту навчання з метою формування професійного мовлення, фундаментальності освіти та її професійної спрямованості, використання мовленнєвої практики для засвоєння теорії мови і мовлення); ефективних *форм навчання* (комунікативний тренінг, дидактична гра, самостійна робота, практичне заняття тощо); продуктивних *методів навчання* (метод вправ, спостереження над мовними явищами, робота з навчальною й довідковою літературою, інтерактивні методи і прийоми), з-поміж *прийомів*, що сприяють формуванню професійної мовленнєвої компетентності, виокремлено загальні прийоми мисленнєвої діяльності студентів – аналіз, синтез, узагальнення та специфічні – редагування, групування мовних явищ, заміна одних мовних явищ іншими, поширення речення, перестановка мовних одиниць, конструювання речення, визначення наголосу, відмінювання слів,

стилістичний експеримент, переклад, пошук іншомовних і власне українських еквівалентів тощо; *засобів навчання*: дидактичного матеріалу, передусім текстового, різних видів словників і навчальних посібників, наочності та мультимедійних ресурсів.

З'ясовано, що застосування мультимедійних засобів в освітньому процесі вишу сприяє усвідомленому засвоєнню нової, значної за обсягом інформації в логічній послідовності, творчій реалізації індивідуальних можливостей кожного студента, посиленню дієвості методичного інструментарію; сприяє продуктивній реалізації методики формування професійної мовленнєвої компетентності майбутніх фахівців туристичного профілю.

У другому розділі – **“Теорія і практика формування професійної мовленнєвої компетентності майбутніх фахівців туристичного профілю”** – проаналізовано змістовий компонент наявного методичного супроводу навчання української мови за професійним спрямуванням майбутніх фахівців туристичного профілю, визначено стан сформованості професійної мовленнєвої компетентності майбутніх фахівців туристичного профілю в умовах вищого навчального закладу.

Аналіз змістового компонента наявного методичного супроводу з дисципліни “Українська мова за професійним спрямуванням” для майбутніх фахівців туристичного профілю показав належний рівень розробленості мовного складника, репрезентованого системним і ґрунтовним викладом мовної теорії, ілюструванням мовних явищ, правил, достатньою кількістю прикладів; акцентуванням уваги на особливостях побудови документів різних видів і жанрів, водночас виявив недостатній рівень розробленості обраної для дослідження проблеми, а також невикористані ресурси для підвищення його якості. Крім того, підтвердив важливість і необхідність розроблення продуктивної методики формування професійної мовленнєвої компетентності майбутніх фахівців туристичного профілю.

Текстотека підручників, як свідчить їх аналіз, обмежена загальновідомими фактами, що зумовлено зорієнтованістю підручників на широкий загал. Проведене нами анкетування студентів туристичного профілю засвідчило, що вони відчують потребу в розширенні діапазону соціокультурних відомостей, передусім про цікаві географічні об'єкти, історичні постаті, події.

Анкетування та індивідуальні бесіди з викладачами вишів засвідчили, що розвиткові мовленнєвої компетентності майбутніх фахівців туристичного профілю приділено недостатньо уваги. Це виявляється в неналежному володінні викладачами методикою розвитку мовленнєвих умінь і навичок майбутніх фахівців туристичного профілю; відсутності системи вправ і завдань, спрямованих на розвиток умінь і навичок вільного володіння мовленням у майбутній професійній діяльності; застосуванні одноманітних методів і прийомів, що не спрямовані на мовленнєвий розвиток студентів; недоцільному використанні дидактичного матеріалу на заняттях; обмеженому використанні засобів наочності й технічних засобів навчання.

Задля удосконалення методичного забезпечення формування професійної мовленнєвої компетентності майбутніх фахівців туристичного профілю ми взяли участь у розробленні навчального посібника “Українська мова за професійним спрямуванням”, підготувавши підрозділи “Особливості вживання дієслівних форм у різних стилях мовлення”, “Прислівник. Використання прислівників для увиразнення мовлення”, “Переклад термінів науково-технічних та гуманітарних текстів”, “Навчання перекладу”.

У процесі спілкування з викладачами було виявлено розуміння ними необхідності формування професійної мовленнєвої компетентності в майбутніх фахівців туристичної галузі. Викладачі вищів зазначали, що формування професійної мовленнєвої компетентності є пріоритетним завданням, оскільки уміння спілкуватися є винятково значущим для фахівців сфери туризму.

Для діагностування рівнів сформованості професійної мовленнєвої компетентності майбутніх фахівців туристичного профілю та отримання вірогідних результатів під час констатувального етапу педагогічного експерименту було реалізовано різноманітні взаємодоповнювальні методи. Так, суб’єктивне самооцінювання студентів власного рівня професійної мовленнєвої компетентності було доповнено об’єктивними спостереженнями за їхньою мовленнєвою поведінкою в освітньому процесі.

Отримані відомості про рівень сформованості професійної мовленнєвої компетентності майбутніх фахівців туристичного профілю, результати виконання діагностувального зрізу засвідчили домінування репродуктивного характеру здобуття знань та недостатню сформованість умінь їх творчого використання в різних мовленнєвих ситуаціях.

На основі перевірки та аналізу результатів зрізових робіт було визначено рівні сформованості професійної мовленнєвої компетентності майбутніх фахівців туристичного профілю (високий, достатній, середній, низький).

Високий рівень репрезентував адекватне розуміння сприйнятого тексту, чітке визначення його теми та головної думки; мобільне встановлення та підтримання контакту зі співрозмовниками; виклад вузлових аспектів тексту в логічній послідовності; здатність надавати тексту відповідного стилістичного забарвлення; вибір темпу, інтонації, гучності мовлення залежно від комунікативної ситуації; оптимальний добір мовних засобів та дотримання норм сучасної української літературної мови, мовленнєвого етикету; комунікативно доцільне використання мовних одиниць усіх рівнів та грамотне оформлення писемного мовлення.

Достатній рівень – правильне, з незначними похибками розуміння тексту, неточне визначення теми й головної думки прослуханого тексту; наявність окремих помилок у тлумаченні слів і висловів, ужитих у тексті; неточне встановлення смислових зв’язків між мовними одиницями тексту; підпорядкування висловлення темі та меті; негрубі помилки в побудові висловлювання; переважно доцільний

вибір мовних засобів у висловлюванні, але наявність незначної кількості недоречно використаних мовних одиниць; незначні помилки у слововживанні; неточності у використанні мовних одиниць усіх рівнів та в граматичному, стилістичному, мовленнєвому, орфографічному й пунктуаційному оформленні писемного тексту.

Середній рівень – поверхове сприймання тексту; частково правильне тлумачення прочитаних слів і висловів, установлення смислових зв'язків між мовними одиницями тексту; Виникнення труднощів у доборі інформації з окресленої теми, неточне визначення та осмислення теми й основної думки майбутнього висловлювання, наявність смислових розривів у викладі змісту, відсутність засобів зв'язку між частинами тексту; невіддале надання стилістичного забарвлення створюваному висловлюванню, невміння користуватися лексичними й граматичними ресурсами; наявність порушень норм літературної мови.

Низький рівень – неправильне, епізодичне розуміння сприйнятого тексту; відсутність умінь і навичок визначати тему й головну думку тексту; неправильне тлумачення слів та встановлення смислових зв'язків між одиницями тексту; несформованість лексичних умінь; неправильне визначення та осмислення теми й основної думки майбутнього висловлювання; безсистемний виклад, наявність смислових розривів у викладі змісту; порушення стильової єдності тексту; невміння добирати мовні засоби для оформлення висловлювання; неправильне використання мовних одиниць усіх рівнів та неграмотне оформлення писемного мовлення.

Рівні сформованості професійної мовленнєвої компетентності майбутніх фахівців туристичного профілю подано на рис. 1.

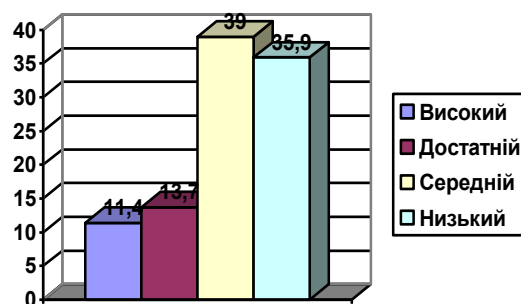

Рис. 1. Рівні сформованості професійної мовленнєвої компетентності майбутніх фахівців туристичного профілю

На констатувальному етапі дослідження встановлено перевагу (пересічно 75%) середнього й *низького* рівнів сформованості професійної мовленнєвої компетентності майбутніх фахівців туристичного профілю. Студенти продемонстрували недостатній рівень володіння вміннями й навичками адекватно сприймати мовленнєві висловлювання, чітко визначати значення слів та встановлювати смислові зв'язки між одиницями тексту, що й зумовило необхідність розроблення, упровадження та експериментальної перевірки

методики формування професійної мовленнєвої компетентності майбутніх фахівців туристичного профілю.

У третьому розділі **“Експериментально-дослідне навчання за пропонованою методикою”** з’ясовано зміст, мету, завдання експериментально-дослідної роботи; розроблено програму; описано й проаналізовано перебіг і результати формувального та контрольного етапів педагогічного експерименту; доведено ефективність розробленої методики формування професійної мовленнєвої компетентності майбутніх фахівців туристичного профілю.

Мета експериментального навчання полягала у створенні методики формування професійної мовленнєвої компетентності майбутніх фахівців туристичного профілю та перевірці її ефективності. В основу розроблення програми експериментального навчання було покладено припущення, що робота з формування професійної мовленнєвої компетентності майбутніх фахівців туристичного профілю стане результативною за умов: посилення комунікативної підготовки шляхом систематичного залучення студентів до всіх видів мовленнєвої діяльності; збагачення словникового запасу студентів термінологічною лексикою на основі професійно зорієнтованих текстів та фахових словників; системи роботи над удосконаленням культури професійного мовлення майбутніх фахівців туристичного профілю; риторизації процесу навчання майбутніх фахівців туристичного профілю.

Обґрунтовано лінгводидактичні умови формування професійної мовленнєвої компетентності майбутніх фахівців туристичного профілю в умовах вищого навчального закладу: систематичну реалізацію міждисциплінарних зв'язків у контексті комунікативно-діяльнісного підходу; розроблення стратегій професійно зорієнтованої комунікативної взаємодії учасників освітнього процесу; організація системи міжкультурного спілкування на засадах соціокультурного підходу, риторизація освітнього процесу.

Продуктивним виявилось забезпечення інтеграції знань з різних дисциплін, зокрема з історії України допомагали майбутнім фахівцям туристичного профілю працювати з текстами історичної тематики, організовувати ефективну комунікацію, моделювати потенційні комунікативні ситуації під час розповіді туристам про свою країну. На заняттях з української мови за професійним спрямуванням також спиралися на соціокультурні аспекти, отримані студентами на заняттях з іноземної мови, всесвітньої історії, країнознавства, лінгвокраїнознавства.

Ефективним під час експерименту виявився міждисциплінарний зв'язок українська мова – іноземна мова. З урахуванням того, що майбутні фахівці туристичного профілю поглиблено опановують кілька іноземних мов, працюють із текстами, що ознайомлюють із менталітетом, культурою, звичаями, традиціями того чи того народу, під час експерименту систематично застосовувалися завдання, що передбачали: виступати в ролі посередника між представниками своєї та інших культур, визначати причини порушення міжкультурної комунікації й ефективно

усувати непорозуміння і конфліктні ситуації, викликані міжкультурними відмінностями, прогнозувати реакцію представників різних культур у певних соціальних контекстах. До змісту професійної мовленнєвої підготовки майбутніх фахівців туристичного профілю було введено вивчення міжкультурних відмінностей, що давало змогу чіткіше усвідомлювати особливості своєї культури, більш ефективно взаємодіяти з представниками іншої культури, уникати міжетнічної напруги в ситуації лінгвоетнічних непорозумінь та конфліктів.

Наступною лінгводидактичною умовою було визначено розроблення стратегій професійно зорієнтованої комунікативної взаємодії учасників освітнього процесу. Продуктивним виявився комунікативний підхід до визначення стратегії як відповідника понять “мета комунікації” або “засіб організації комунікації”.

Особливий інтерес у студентів викликали стратегії комунікативної взаємодії – проектування комунікативної діяльності з урахуванням мовних і позамовних чинників, які вважаємо найбільш ефективними в мовленнєвій підготовці майбутніх фахівців туристичного профілю. Ураховано, що міжособистісна комунікація являє собою низку взаємозумовлених механізмів, пов’язаних із мовленням та мисленням, на цій підставі виокремлено провідні стратегії комунікативної взаємодії у формах монологу, діалогу, полілогу, які й застосовувалися в процесі експериментального навчання.

Наступною лінгводидактичною умовою було визначено організацію системи міжкультурного спілкування на засадах соціокультурного підходу.

Одним із завдань експериментального навчання було визначено збагачення словникового запасу майбутніх фахівців туристичного профілю лексикою спеціально-професійного змісту, засвоєння ними особливостей наголошування, сполучуваності та контекстуального вживання фахових термінів у мовленні.

Реалізація мети й завдань експерименту відбувалася на заняттях з української мови за професійним спрямуванням. Під час практичних занять основними прийомами роботи були такі: аналіз готових текстів різної стильової належності, складання плану й тез; усний виклад навчального матеріалу з узагальненням і систематизацією; слухання, конспектування виступів одногрупників, лекцій; аналіз під керівництвом викладача прослуханих виступів, лекцій; складання та розігрування діалогів на професійні теми; рольові ігри; складання ділових документів; навчальне редагування та ін. Для самостійного та індивідуального виконання були передбачені такі види діяльності: конспектування, анотування, реферування текстів; конспектування спеціальної літератури з культури мови, стилістики; підготовка публічних виступів різних жанрів на фахові теми; взаєморецензування усних відповідей і виступів, письмових робіт; конструювання речень; стилістичний експеримент; складання текстів, підготовка й проведення навчальних дискусій на фахові теми; написання наукових професійно орієнтованих текстів різних жанрів; навчальний переклад тощо.

Особливе місце в дослідному навчанні посідали дидактичні ігри, тобто ігрові ситуації, що використовувалися в освітньому процесі з метою розвитку інтелекту, пізнавальної активності, творчого мислення студентів, спонукали їх до самостійного пошуку наукової інформації. На заняттях програвалися ситуації: “Перший день практики”, “Прийом відвідувачів” і т. д. Такий підхід зацікавлював студентів, формував у них професійно важливі мовленнєві вміння, оскільки навчання відбувалося через дії, максимально наближені до реальних умов спілкування. Значне місце посідали імітаційні ігри та симуляції, завдяки яким студент опинявся в умовах, наближених до реальних, де мав змогу глибоко вжитися в проблему, зрозуміти її з середини, критично оцінити достатній рівень власних знань для розв’язання, наприклад, проблемної ситуації. Імітаційні ігри та симуляції були мініатюрною версією реальної професійної діяльності майбутніх фахівців туристичного профілю, що потребувало включення студентів до діалогу, вимагало гнучкості, мобільності, дотримання норм етикету.

Оскільки формування професійної мовленнєвої компетентності студентів передбачало виконання алгоритмізованої послідовності фіксованих дій, що складали технологію цього процесу й репрезентувалися в імітаційних моделях гри, що стали формою відтворення предметного та соціального змісту майбутньої професійної діяльності, моделювання системи взаємовідносин, притаманних ситуаціям професійного спілкування важливу роль в процесі експерименту відігравало моделювання різноманітних діалогів і застосування дидактичних ігор. Наприклад, студентам було запропоновано прокоментувати діалог майбутніх фахівців туристичного профілю з клієнтами, скласти діалог за ключовими словами, дати відповіді на поставлені уявними екскурсантами запитання тощо. Виконання таких завдань дозволяло сформувати в студентів уміння й навички правильно оформляти думки відповідно до ситуації мовлення; сприймати й розуміти репліки співрозмовника; швидко реагувати на висловлювання партнера; вільно користуватися етикетними виразами, притаманними професійному діалогічному мовленню (згода, відмова, заперечення, подяка, вибачення, запрошення тощо); правильно ставити запитання та відповідати на нього; досконало інтонаційно оформляти висловлювання тощо.

З огляду на те, що останнім часом усе більшого розповсюдження набули дистантні консультації майбутніх фахівців туристичного профілю (телефонні, мережеві), під час експерименту було актуалізовано правила ведення телефонної розмови, правила мовленнєвого етикету в інтернетних мережах.

У процесі експериментального навчання особливе місце відводилося вдосконаленню умінь діалогічного мовлення майбутніх фахівців туристичного профілю. Під час розігрування діалогів акцентувалося на важливості доцільного застосування невербальних засобів спілкування – жестів, міміки, пантоміміки, пози, контакту очей, роль яких у професійному спілкуванні майбутніх фахівців

туристичного профілю переоцінити важко, оскільки через систему невербальних засобів транслюється інформація про почуття, які люди переживають у процесі спілкування, невербальні засоби здатні посилити чи послабити мовленнєвий вплив допомагають учасникам спілкування виявити наміри один одного.

Важливим сегментом мовленнєвої підготовки студентів під час експерименту стала риторизація освітнього процесу, оскільки на основах красномовства ґрунтуються необхідні для майбутніх фахівців туристичного профілю ознаки мовленнєвої діяльності, що забезпечують взаєморозуміння, а також підвищують ефективність спілкування.

Основою для вирішення навчальних, розвивальних і виховних завдань під час практичних занять з української мови за професійним спрямуванням став текстовий дидактичний матеріал різної стильової належності, оскільки фахівець туристичного профілю – це професія, що передбачає безпосереднє спілкування в офіційній, професійній і науковій сферах

У доборі текстів було враховано такі критерії: зміст тексту (новизна, актуальність, конкретність, професійна спрямованість); його побудова та мовне оформлення (насиченість термінами, певними мовними одиницями тощо); реалізація в тексті основних комунікативно-змістових якостей мовлення (інформативність, правильність, логічність, точність, чистота, доречність, виразність); практична спрямованість (акцентування на потрібній інформації, переконливість, ясність викладу); стильова належність (обов'язкове використання текстів усіх стилів мовлення); професійна спрямованість на формування іміджу майбутніх фахівців туристичного профілю як представників еліти сучасного суспільства (професіоналізм, шанобливе ставлення до споживачів туристичних послуг, колег; ерудованість, емоційність, індивідуальний стиль мовлення).

Якісний аналіз результатів контрольного зрізу дозволив зробити висновок, що студенти, які навчалися за експериментальною методикою, краще володіють мовленням: уміють формулювати тему й основну думку висловлювання, будувати власне висловлювання, оформляти ділову документацію, будувати конструктивний діалог, використовуючи вербальні й невербальні засоби навчання. Високий рівень у студентів експериментальних груп зріс на 7%, достатній рівень – на 19,5%.

До категорії осіб з високим рівнем сформованості професійної мовленнєвої компетентності віднесено 18,4% студентів експериментальних, з достатнім рівнем – 34,2%, з середнім – 28,5%, з низьким – 18,9%.

Отже, результати формувального етапу педагогічного експерименту переконали, що рівень сформованості професійної мовленнєвої компетентності майбутніх фахівців туристичного профілю суттєво підвищився, тоді як у студентів контрольних груп він змінився незначною мірою. Студенти експериментальних груп удосконалили лексичні, риторичні вміння, розширили словниковий запас професійною лексикою

Середній показник динаміки рівнів сформованості мовленнєвої компетентності студентів експериментальних груп початку й кінця експерименту показано на рис. 2.

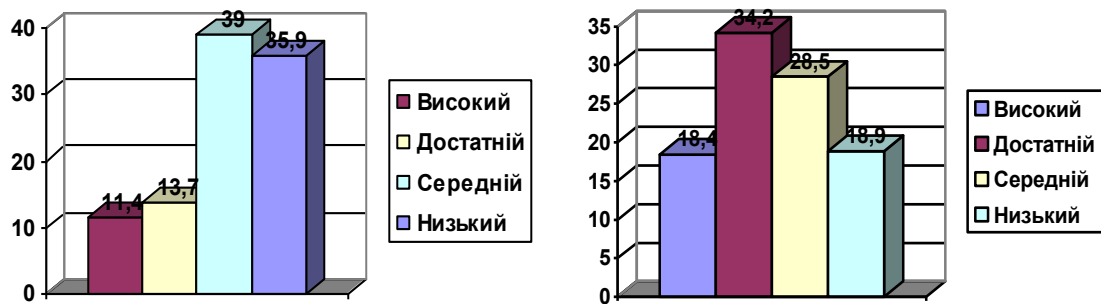

Рис. 2. Динаміка рівнів сформованості професійної мовленнєвої компетентності майбутніх фахівців туристичного профілю

Отримані результати підтверджують ефективність запропонованої методики формування професійної мовленнєвої компетентності майбутніх фахівців туристичного профілю. Більшість студентів експериментальних груп у процесі навчання досягла високого й достатнього рівня. Вони продемонстрували належну обізнаність із комунікативними якостями мови, достатню унормованість усного й писемного мовлення, активне володіння всіма видами мовленнєвої діяльності, засвоєння основ риторики. Результати експериментального навчання підтвердили ефективність розробленої методики формування професійної мовленнєвої компетентності майбутніх фахівців туристичного профілю.

Узагальнення результатів дослідження дало підстави для таких **висновків**:

1. Студіювання наукової літератури з теми дослідження дало змогу проаналізувати різні погляди на тлумачення поняття “мовленнєва компетентність” та витлумачити зміст поняття “професійна мовленнєва компетентність майбутніх фахівців туристичного профілю” як інтегральну якість студента, що виявляється в загальній здатності та готовності до користування мовними засобами, закономірностями їх функціонування для побудови та розуміння мовленнєвого висловлювання в контексті майбутньої професійної діяльності фахівців туристичної галузі.

2. Вивчення науково-методичної літератури дозволило теоретично обґрунтувати й визначити психолінгвістичні й лінгводидактичні засади формування професійної мовленнєвої компетентності майбутніх фахівців туристичного профілю, рівня мовних здібностей, пізнавальних можливостей, розуміння суті психічних процесів, зокрема мотиву, сприйняття, запам'ятовування, відтворення, що лежать в основі мовленнєвої діяльності. Формування професійної мовленнєвої компетентності майбутніх фахівців туристичного профілю здійснюється з опертям на загальнодидактичні і специфічні принципи навчання (варіативності змісту

навчання та науково-методичного супроводу, інтерактивності навчання, моделювання відібраного змісту навчання з метою формування професійного мовлення, фундаментальності освіти та її професійної спрямованості, використання мовленнєвої практики для засвоєння теорії мови і мовлення), що визначають форми (комунікативний тренінг, дидактичні ігри, самостійна робота, практичні заняття тощо), методи (метод вправ, спостереження над мовними явищами, робота з навчальною й довідковою літературою, інтерактивні) й засоби навчання (дидактичний матеріал, передусім текстовий, різні видів словників і навчальних посібників, наочність та мультимедійні ресурси).

3. Аналіз змістового компонента чинного методичного супроводу з дисципліни “Українська мова за професійним спрямуванням” для майбутніх фахівців туристичного профілю засвідчив належний рівень розробленості мовного складника, репрезентованого системним і ґрунтовним викладом мовної теорії, ілюструванням мовних явищ, правил, достатньою кількістю прикладів; акцентуванням уваги на особливостях побудови документів різних видів і жанрів, водночас виявив недостатній рівень розробленості обраної для дослідження проблеми, а також невикористані ресурси для підвищення ефективності формування професійної мовленнєвої компетентності майбутніх фахівців туристичного профілю.

4. Розроблені критерії та виокремлені на їхній основі рівні сформованості професійної мовленнєвої компетентності майбутніх фахівців туристичного профілю дали змогу визначити фактичний рівень мовленнєвої підготовки студентів; констатувальний експеримент засвідчив перевагу середнього й низького рівнів сформованості професійної мовленнєвої компетентності майбутніх фахівців туристичного профілю.

5. Результати експериментально-дослідного навчання засвідчили ефективність запропонованої методики формування професійної мовленнєвої компетентності майбутніх фахівців туристичного профілю: до категорії осіб з високим рівнем сформованості професійної мовленнєвої компетентності віднесено 18,4%, відповідно, достатній рівень виявили 34,2%, середній – 28,5%, низький – 18,9% бакалаврів технічних спеціальностей. Дані формувального експерименту засвідчили, що рівень сформованості професійної мовленнєвої компетентності майбутніх фахівців туристичного профілю суттєво підвищився, тоді як у студентів контрольних груп майже не змінився. Майбутні фахівці туристичного профілю продемонстрували більш досконале володіння всіма видами мовленнєвої діяльності, нормами української літературної мови, що є показниками сформованості професійної мовленнєвої компетентності майбутніх фахівців туристичного профілю.

Проблема формування професійної мовленнєвої компетентності майбутніх фахівців туристичного профілю не вичерпується результатами виконаного дослідження, залишаються актуальними питання розроблення системи професійно

зорієнтованих комунікативних завдань та системи завдань соціокультурної спрямованості задля формування професійної мовленнєвої компетентності студентів туристичного профілю.

Основний зміст дисертації відбито в таких публікаціях:

1. Скибун Н. Д. Українська мова за професійним спрямуванням: навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / С. О. Караман, О. А. Копусь, Н. Д. Скибун [та ін.] ; за ред. С. О. Карамана, О. А. Копусь. – К. : Літера ЛТД, 2013. – 544 с. (Гриф МОН України).
2. Скибун Н.Д. Професійна мовленнєва компетентність як наукове поняття (Professional Speech Competence as Scientific Notion) /Н. Д. Скибун // Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology. – Budapest. – 2015. – Part III (37) / Issue: 75. – P. 76–79.
3. Скибун Н. Д. Лінгводидактичні умови формування професійної мовленнєвої компетентності майбутніх фахівців туристичного профілю / Н. Д. Скибун // Наукові записки НПУ імені М. П. Драгоманова. – 2015. – №128 – С. 196–204.
4. Скибун Н. Д. Лінгводидактичний аспект формування професійної мовленнєвої компетентності фахівців туристичного профілю /Н. Д. Скибун // Українська мова і література в школах України. – 2015. – № 10. – С. 52–55.
5. Скибун Н. Д. Формування професійної мовленнєвої компетентності майбутніх фахівців нефілологічних спеціальностей як лінгводидактична проблема / Н. Д. Скибун // Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки: збірник наукових праць. – Миколаїв. – 2016. – № 1 (52). – С.113–117.
6. Скибун Н. Д. Соціокультурний компонент професійної мовленнєвої компетентності майбутніх фахівців туристичного профілю /Н. Д. Скибун // Педагогіка вищої та середньої школи. – Кривий Ріг. – 2016. – Вип. 47. – С.19–203.
7. Скибун Н. Д. Критерії добору текстів для роботи над формуванням професійної мовленнєвої компетентності майбутніх фахівців туристичного профілю // Образне слово Луганщини: Матеріали XI Всеукр. наук.-практ. конф. імені Віктора Ужченка (м. Луганськ, 14.04.2012р.) / ДЗ “Луганський національний педагогічний університет імені Тараса Шевченка” / За заг. ред. проф. О. М. Горошкіної. – Вип. 10. – Луганськ: ДЗ “ЛНУ імені Тараса Шевченка”, 2012. – С. 298–299.

АНОТАЦІЇ

Скибун Н. Д. Формування професійної мовленнєвої компетентності майбутніх фахівців туристичного профілю.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 – теорія та методика навчання (українська мова). – Київський університет імені Бориса Грінченка. Київ, 2016.

Робота є теоретико-експериментальним дослідженням проблеми формування професійної мовленнєвої компетентності майбутніх фахівців туристичного профілю. У дослідженні розкрито сутність поняття “професійна мовленнєва компетентність майбутніх фахівців туристичного профілю”; обґрунтовано психолінгвістичні та лінгводидактичні засади, виокремлено лінгводидактичні умови формування професійної мовленнєвої компетентності майбутніх фахівців туристичного профілю (систематична реалізація міждисциплінарних зв'язків у контексті комунікативно-діяльнісного підходу; розроблення стратегій професійно зорієнтованої комунікативної взаємодії учасників освітнього процесу; організація системи міжкультурного спілкування на засадах соціокультурного підходу, риторизація освітнього процесу) й розроблено методику формування професійної мовленнєвої компетентності майбутніх фахівців туристичного профілю, спрямовану на посилення комунікативної підготовки шляхом систематичного залучення студентів до всіх видів мовленнєвої діяльності; збагачення словникового запасу студентів термінологічною лексикою на основі професійно зорієнтованих текстів та фахових словників; системи роботи над удосконаленням культури професійного мовлення майбутніх фахівців туристичного профілю; риторизації процесу навчання майбутніх фахівців туристичного профілю.

Результати експерименту підтвердили ефективність пропонованої методики формування професійної мовленнєвої компетентності майбутніх фахівців туристичного профілю.

Ключові слова: професійна мовленнєва компетентність майбутніх фахівців туристичного профілю, методика формування професійної мовленнєвої компетентності майбутніх фахівців туристичного профілю, лінгводидактичні умови формування професійної мовленнєвої компетентності майбутніх фахівців туристичного профілю.

Скибун Н. Д. Формирование профессиональной речевой компетентности будущих специалистов туристического профиля.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.02 – теория и методика обучения (украинский язык). – Киевский университет имени Бориса Гринченко. Киев, 2016.

Работа является теоретико-экспериментальным исследованием проблемы формирования профессиональной речевой компетентности будущих специалистов туристического профиля.

В работе раскрыта сущность понятия “профессиональная речевая компетентность будущих специалистов туристического профиля”. На основании

анализа и синтеза научной литературы определены психолингвистические, лингводидактические основы формирования профессиональной речевой компетентности будущих специалистов туристического профиля, которые в процессе исследования преломлены в практическую плоскость.

Определены лингводидактические условия формирования профессиональной речевой компетентности будущих специалистов туристического профиля, к которым отнесены: систематическая реализация междисциплинарных связей в контексте внедрения коммуникативно-деятельностного подхода; разработка стратегий профессионально ориентированного коммуникативного взаимодействия участников образовательного процесса; организация системы межкультурной коммуникации на основах социокультурного подхода, риторизация образовательного пространства) и разработано методика формирования профессиональной речевой компетентности будущих специалистов туристического профиля, ориентированную на усиление коммуникативной подготовки путем систематического приобщения студентов ко всем видам речевой деятельности; обогащение словарного запаса студентов терминологической лексикой на основе работы с профессионально ориентированными текстами и специальных словарей; системы работы над усовершенствованием культуры профессиональной речи будущих специалистов туристического профиля; риторизации процесса обучения.

Статистические результаты эксперимента подтвердили эффективность предложенной формирования профессиональной речевой компетентности будущих специалистов туристического профиля. Сравнительный анализ результатов обобщенных данных в начале и в конце экспериментально-опытного обучения показал положительную динамику показателей уровня сформированности профессиональной речевой компетентности будущих специалистов туристического профиля.

***Ключевые слова:** профессиональная речевая компетентность будущих специалистов туристического профиля, коммуникативно ориентированный подход, методика формирования профессиональной речевой компетентности будущих специалистов туристического профиля, лингводидактические условия формирования профессиональной речевой компетентности будущих специалистов туристического профиля.*

Skybun N. Forming professional speech competence for future experts in tourism field.

Dissertation for the degree of Pedagogical sciences by specialty 13.00.02 - theory and methods of teaching (Ukrainian language). - Borys Grinchenko Kyiv University. Kyiv, 2016.

The work is theoretical and experimental research of problems forming professional speech competence for future experts in tourism field. The investigation reveals the

essence of the concept of "professional speech competence for future experts in tourism field"; reasonably psycholinguistic and linguodidactic principles, singled linguodidactic conditions of formation of professional speech competence for future experts in tourism field (systematic implementation of interdisciplinary connections in the context of communicative activity approach; development strategies professionally oriented communicative interaction between participants of the educational process; organization of intercultural communication based on socio-cultural approach, rhetoric educational process) and the method of formation of professional competence of speech for future experts in tourism field that aimed at strengthening communication training by systematically engaging students in all kinds of speech activity; enrich the vocabulary students of the terminology based on professionally oriented texts and specialized dictionaries; system work to improve the professional speech culture of future experts in tourism field; process of training the rhetoric for future experts in tourism field.

The results of experiment confirmed the effectiveness of the proposed methods forming professional competence of speech for future experts in tourism field.

Keywords: *professional speech competence for future experts in tourism field, the method of forming professional speech competence for future experts in tourism field, linguodidactic conditions of forming professional speech competence for future experts in tourism field.*